

ТЕМА ЗАНЯТТЯ: ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ З ЕКОЛОГІЧНОГО, ГЕОГРАФІЧНОГО КРАЄЗНАВСТВА В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ

МЕТА ЗАНЯТТЯ: ОЗНАЙОМИТИ СЛУХАЧІВ ООЗО З АСПЕКТАМИ ПОЗАУРОЧНОЇ ТА ПОЗАШКІЛЬНОЇ КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ .

ПЛАН ЗАНЯТТЯ

1. Роль позаурочної роботи у формуванні екологічної компетентності учнів.
2. Організація роботи туристсько-краєзнавчого гуртка та значення його діяльності для учнівської молоді.
3. Використання методів та прийомів польових досліджень з метою розвитку екологічного та географічного краєзнавства в школі.
4. Творчі завдання.

1. Роль позаурочної роботи у формуванні екологічної компетентності учнів.

Досвід показує, що у самореалізації особистості певного значення набувають форми поглибленого навчання за інтересами, одну із яких становить позаурочна та гурткова робота. Так, на думку С. Шмалей , метою гурткової роботи є формування нормативних, емоційно-мотиваційних, практичних компонентів екологічної компетентності учнів, а саме: формування уявлення про цілісну картину світу, самоорганізацію та саморозвиток природи; пояснення взаємовідносин тваринного, рослинного та антропогенного світів; формування вмінь порівнювати екологічні знання з життєвим досвідом.

На базі Бишівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів проводиться позаурочна та гурткова робота, яка має різні напрямки. Гурток екологічного спрямування передбачає ознайомлення дітей з додатковою екологічною інформацією та економічною діяльністю людини. Учні, які відвідують гурток екологів-краєзнавців вивчають рельєф, корисні копалини своєї місцевості, рослинний й тваринний світ, пам'ятки природи місцевого призначення, які потребують особливої уваги краєзнавців, дослідження та охорони.

Основна задача гуртка – залучення учнів до практичної природоохоронної діяльності. Учасники гуртка є членами учнівського наукового товариства, які беруть участь у створенні різних проектів-досліджень, наукових конференціях. Участь у роботі учнівського наукового товариства дає можливість старшокласникам опановувати технологією наукового пізнання, замислитись над збереженням та оновленням оточуючого середовища, удосконаленням своїх знань.

Клуб «Берегиня» учнів 1-4 класів спільно з вчителями біології, географії екології, проводять заняття з метою формування у школярів розуміння взаємозв'язку природних явищ; виховання екологічно грамотної поведінки в природі; використання набутих знань під час вивчення природознавства в школі до впровадження в буденне життя. Такі засідання клубу «Берегиня» дають змогу активізувати пізнавальну та творчу діяльність дітей, учні із задоволенням готуються до занять та проводять практичні години в позаурочний час. Учасники клубу та члени гуртка «Екологи-краєзнавці» використовують різні форми і методи роботи: екологічна стежка; екскурсії; експедиційно-екологічні маршрути; практикуми; тематичні дитячі природоохоронні акції; конкурси екологічних малюнків; науково-практичні конференції; екологічні проекти, дослідження; екологічні агітбригади, еколекторії; розважальні екологічні ігри, шоу; фотовиставки; екологічні газети та листівки.

Відвідуючи гурток «Екологи-краєзнавці», діти глибше оволодівають основами наук, які вивчають в школі, поповнюють та розширюють свої знання про природу, її багатства, ознайомлюються з найважливішими екологічними проблемами регіону та країни, ведуть науково-дослідницьку роботу в галузі охорони довкілля, пропагують раціональне використання природних ресурсів. Велика увага в роботі екологічного гуртка приділяється розвитку творчої особистості. Більшість гуртківців залучається до індивідуальної роботи та експериментальних досліджень. Так, гуртківцями проводились такі дослідження:

- дослідження рослинного світу Червоної книги рідного краю;
- дослідження показника озеленення класних кімнат та шкільної території;
- дослідження тварин-оберегів рідного краю;
- дослідження рослин-оберегів рідного краю;
- дослідження захисту зникаючих видів рослин.

В екологічному вихованні учнів особлива роль належить масовим формам роботи: екосуботники ; еколінійки; комітинги; екопрезентації; захист екопроектів; екомісячники.

За період роботи в гуртку учні здобувають великий багаж краєзнавчих та екологічних знань. Екологія і охорона природи того чи іншого регіону, перш за все, стосується жителів даного регіону. В наш час екологічні проблеми виходять за межі рідного краю і області. Це глобальні проблеми сьогодення. У зв'язку з цим набуті в гуртку екологічні знання не повинні перетворитися у "мертвий вантаж", а мають працювати постійно як універсальні знання.

Можна вважати, що використання нових та традиційних форм гурткової роботи з екологічної освіти і виховання , будуть сприяти формуванню екологічного мислення, практичних вмінь , навичок дбайливого та

раціонального ставлення до природи, давати змогу зацікавити учнів до краєзнавчої роботи.

Краєзнавчий та екологічний напрямок роботи дають можливість виховувати в учнівській молоді основи екологічної культури та грамотності, вивчати методи оцінки стану природного середовища, а також негативного впливу порушень екологічного балансу на живу природу, активізувати природоохоронну роботу через туристсько-краєзнавчу діяльність.

2. Організація роботи туристсько-краєзнавчого гуртка та значення його діяльності для учнівської молоді.

Значення краєзнавства в системі географічних наук та виховній роботі з учнями дуже важливе. Адже любов до рідного краю живить любов до Батьківщини. Ось цей інтерес до батьківських місць і задовольняє краєзнавство - галузь людських знань, в становленні якої може взяти участь кожен, кому властиві допитливість, бажання пошуку, прагнення до романтики. Краєзнавство живить географію безліччю фактів та наукових даних. Потрібно пам'ятати, що на місцевому матеріалі найкраще сприймаються і формуються перші географічні поняття, так як загальні географічні закономірності можна прослідкувати влюбій точці земної поверхні.

Туристсько-краєзнавча робота - сама комплексна форма навчально-виховної роботи з дітьми. Немає потреби переконувати у величезному значенні туристських походів та екскурсій для розширення та поглиблення знань учнів практично з усіх шкільних дисциплін. Після спокійного, дозованого за часом прийому учнем порцій наукової інформації, яку він отримує у звичайний шкільний день, в день походу чи екскурсії на нього обрушується потік вражень, інформації. Він відчуває радість від збагачення своєї пам'яті тисячами нових фактів.

Не можна не рахуватися з тим, який великий вплив природи на моральне і фізичне виховання учнів. Тисячі учнів стають учасниками різних туристсько-краєзнавчих експедицій. І тут однаково важливо і те, що юні громадяни дають природі (турбота про неї, охорона і те, що вони від неї отримують: виховання культури емоцій, усвідомлення свого єднання з природою).

Виконання краєзнавчої роботи не може обмежуватися тільки збором матеріалів. Педагогічний зміст вимагає завершення роботи - видачі суспільно-корисного результату краєзнавчих пошуків та досліджень. Незавершеність процесу знижує не лише зацікавленість учнів, але й педагогічну ефективність роботи.

Завдання комплексного виховання не можна вирішити через книжкове краєзнавство без туризму. Не можна оздоровити дітей, сидячи в архівах чи займаючись збором матеріалів по переписні чи здійснюючи транспортом екскурсії. В таких умовах ми не навчимо дітей володіти пилкою чи сокирою, не навчимо готувати їжу, долати природні перешкоди, не загартуємо душу і тіло.

Члени туристсько-краєзнавчого гуртка, який діє на базі нашої школи від Центру творчості дітей та юнацтва ім.Д.Туптала, під час походів пізнають елементи функцій десятків професій; хтось пізнає премудрості медицини, хтось - ази професії геодезиста, казначей робить перші кроки до професії бухгалтера, завгосп - до професії господарника, хтось практикується у фото-та кіно майстерності. Всі учасники, безперечно, отримують ази екологічних знань, навички професій геолога, журналіста, ботаніка і т.д.

Свою майстерність, знання члени гуртка можуть продемонструвати під час проведення туристсько-краєзнавчих зльотів, що проводяться щорічно.

Програма гуртка передбачає ознайомлення з багатствами рідного краю, гідрографією, кліматом, рослинністю, тваринним світом. Гуртківці вивчають історію та культуру рідного краю, відвідують пам'ятні місця. До програми входить проведення навчальних екскурсій, туристських прогулянок та

подорожей, вивчення народних традицій, проведення пошукових експедицій відповідної тематики.

Заняття в туристсько-краєзнавчому гуртку інтегрують в собі освітні, трудові і виховні функції. Цілеспрямована робота дає нові знання про ПТК, формує екологічне мислення, розвиває правильні погляди на взаємодію суспільства і природи, сприяє зв'язку теоретичних знань з життям.

Керівник туристсько-краєзнавчого гуртка Андрійко Павло Миколайович постійно розвиває творчу ініціативу членів гуртка, прагне, щоб кожен гуртківець постійно і систематично виконував якусь, хоч би невеличку частку завдань, які стоять перед гуртком.

Робота в туристсько-краєзнавчому гуртку саме і дає можливість краще пізнати рідний край, вивчити його багатства, зрозуміти красу його природи. Де б людина не була, вона завжди згадує свій край, де пройшло її дитинство, зберігаючи любов до нього все життя. Процес пізнання природи та її законів - нелегкий. Він здійснюється поступово, шляхом спостережень і відкриття нових фактів та закономірностей. Тож подорожі та екскурсії по рідному краю не повинні бути безцільними. Метою кожної з них повинна бути відкриття і пізнання нового.

З перших занять гуртка, керівник розкриває специфіку популярних видів туризму, сприяє виробленню спеціальних умінь та навичок при подоланні природних перешкод, характерних для даних видів туризму, а також вміння поводитися зі спеціальним спорядженням.

Краєзнавство всебічно розвиває учнів, прищеплює їм уміння дивитися на світ очима дослідника. Знання людиною свого родоводу, історії свого народу-це такий компонент цивілізації, який і робить людину власне людиною. Тому саме краєзнавству належить в наш час важлива роль у вихованні учнів. Активна участь школярів у краєзнавчій роботі сприяє їх громадському та духовному розвитку, формуванню інтелектуального розвитку, формуванню інтелектуального потенціалу України. Дослідження

місцевих джерел є підготовчим етапом до ознайомлення з природними умовами і суспільним життям всієї країни.

Краєзнавчий принцип дає можливість будувати роботу з дітьми відповідно до дидактичного правила: від відомого до невідомого. Навчання з використанням краєзнавчого матеріалу значно полегшує засвоєння учнями наукових понять і закономірностей, є могутнім джерелом знань і чудовим засобом виховання учнівської молоді.

3. Використання методів та прийомів польових досліджень з метою розвитку екологічного та географічного краєзнавства в школі

Вивчення природи базується на прийомах і методах природничих наук. До методів польових досліджень відносять: спостереження, роботу із зразками, вивчення геологічних відслонень, ґрунтів, рослинності та тваринного світу, роботу і вимірювальними приладами (екліметром, нівеліром): термометрами, барометром-анероїдом, гігрометром, компасом, фіксація польових досліджень (описи, замальовки, фотографування), робота і визначниками; обробка матеріалів польових досліджень (складання графіків, діаграм, схем, таблиць, профілів),

Використовуючи методи досліджень, учні не роблять відкриттів для науки, а добувають для себе нові знання про ПТК і їх компоненти, про їх нові якості і ознаки. Завдяки цим методам учні не тільки накопичують фактичний матеріал, але і вчаться бачити природу у взаємодії і протиріччях, пояснити різні природні явища.

З кожним новим заняттям прийоми польових досліджень закріплюються, удосконалюються, формуються нові, невідомі з уроків географії. Так, прийоми роботи з картою чи планом місцевості, компасом, вимірювання віддалі кроками, рулеткою чи на око відомі учням з курсу географії, ці

прийоми закріплюються в процесі дослідницької роботи. Учні знайомляться з новими прийомами роботи, такими, як вимірювання крутизни схилу, визначення відносної висоти потужності шарів геологічних відслонень, горизонтів ґрунтів, типів ґрунтів, їх кислотності.

Учні навчаються аналізувати, узагальнювати, порівнювати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

Прийоми краєзнавчих досліджень формуються на різних рівнях пізнання. 1-й рівень-репродуктивний (учні проводять роботу за зразком, слідом за вчителем). Він характерний на початковому вивченні НТК. Ступінь самостійності тут мінімальний; 2-й рівень - частково дослідницький (оволодіння прийомами досліджень проходить більш самостійно, але під контролем вчителя); 3-й рівень - дослідницький, творчий (учні самостійно, але під контролем вчителя проводять вивчення НТК. Складають план вивчення, висувають гіпотези, шукають шляхи вирішення проблеми, роблять висновки).

Не менш важливою умовою успішного проведення краєзнавчої роботи є впровадження в неї ігрових елементів, пізнавальних запитань, завдань. Вони повинні бути направлені на пояснення причинно-наслідкових зв'язків, що спостерігаються в природі.

Під час виконання краєзнавчої дослідницької роботи учні навчаються виявляти особливості і специфіку досліджуваних ПТК, встановлювати їх різноманітність. При цьому формується розуміння ПТК як результату особливої довготривалої взаємодії, його багатокomпонентної структури. Тому, перш, ніж змінити вигляд природи, необхідно, в першу чергу, всебічно знати її закони, вміти передбачити її реакцію на зміни. Такі знання створюють позитивні передумови для природоохоронної діяльності, формують свідоме відношення до самого процесу пізнання природи.

На краєзнавчій основі учні пізнають соціальний фактор, що впливає на розвиток природи, спостерігають позитивні і негативні приклади впливу людини на природу.

Екологічна вихованість учнів визначається не тільки бережним відношенням до природи, а й вмінням оцінити дії в природі ровесників та дорослих, вмінням відстояти свою точку зору, проявити ініціативу, наполегливість, готовність і вміння прийти природі на допомогу.

Отже, для розвитку екологічного та географічного краєзнавства велика роль відводиться позаурочній та позашкільній роботі. Гуртки, факультативи, секції, клуби сприяють зв'язку теоретичних знань з життям, формують різностороннє мислення, які є основою засвоєння загально екологічних та географічних знань, умінь і навичок.

ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ СЛУХАЧІВ ООЗО.

На вибір слухачів:

- Підготувати творчі звіти про роботу навчального закладу з екологічного та географічного краєзнавства.
- Опис досвіду роботи з використання краєзнавчих матеріалів в навчальному процесі.